

NÜKLEER MİLAT

Ebru Akgün Yalçın
Elektronik Mühendisi
ebru.akgun@emo.org.tr

ÖNCESİ

Enrico Fermi tarafından 1934 yılında uranyum atomlarının nötronlarla bombalanması sonrası atomun bölünme potansiyelinin fark edilmesinin üzerinden 90 yıl geçti. Bu ilk fark edilmenin 8 yıl sonrasında 1942’de bugünkü nükleer santrallara benzer ilk kontrollü enerji düzeneği oluşturuldu. Bu gücü gören ABD 1945 yılının Temmuz ayında New Meksiko çölünde ilk nükleer silah denemesini yaptı ve hemen 3 hafta sonra, 6 Ağustos 1945’te Hiroşima’ya ve 9 Ağustos’ta Nagazaki’ye atom bombası atarak kitlesel imha gerçekleştirdi.

Bütün dünyada büyük tepkilere yol açan bu gelişmeden sonra, 1950 ve 1960’lı yıllarda dünyada nükleer enerji santralları hızla yayılmaya başladı. Kütle olarak çok az miktardaki uranyumdan fosil yakıtlara oranla çok fazla enerji elde edilebilir olmasının cazibesi karşısında nükleerin riskleri, maliyeti, atık problemi gibi çok önemli parametreleri göz ardı eden bir nükleer akımı başladı.

Bu ilk furya sonrasında 28 Mart 1979 tarihinde ABD Three Miles Island nükleer santralında meydana gelen kaza ile dünya kamuoyu nükleerin ne kadar

riskli ve tehlikeli olduğuyla tanıştı. Bundan 7 yıl sonra 26 Nisan 1986’da Çernobil Nükleer Santral kazası ile birlikte bütün dünyada nükleer karşıtlığı daha gözle görünür ve örgütlü bir şekle büründü. Bu süreçlerde sivil kesimlerin ve bilim insanlarının nükleer konusuna odaklanmasının sonucunda atıklar ve risk konuları daha fazla öne çıkmaya başladı.

Nükleer karşıtlığı kapsamında oluşan sivil örgütlenmeler, platformlar ve bu çalışmalara destek veren kuruluşların çabalarıyla nükleer enerji konusunda toplumun bilgilendirilmesi oldukça geniş bir yaygınlık yakaladı. Türkiye’de Elektrik Mühendisleri Odası’nın (EMO) da içinde bulunduğu Nükleer Karşıtı Platform (NKP) özellikle 90’lı yıllarda ciddi çalışmalar yaparak deyim yerindeyse nükleerin ipliğini pazara çıkardı. Dönemin siyasi aktörlerinin nükleer lobilerle olan yakınlıkları, nükleer enerjiyi şirin veya zorunluluk olarak gösterme çabaları ve hatta nükleer santral ihalesi yapma girişimlerine karşı kitlesel eylemlilikler, bölgesel mitingler, basın açıklamaları, sempozyumlar ve onlarca panel-forum yapılarak nükleer enerji konusunda

anlatılmaya çalışılan masalların arka planının toplum tarafından bilinmesi sağlandı.

Bütün bu çalışmaların yoğun olduğu bir dönemde 11 Mart 2011 tarihinde yaşanan Fukushima nükleer kazasıyla, tehlikenin ne kadar ciddi olduğu toplum tarafından bir kez daha görüldü. Üstelik o sıralarda genellikle dürüst olarak bilinen Japonların birçok

Son olarak geçen 5 Ağustos günü NKP tarafından Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombası atılmasının 79. yıldönümü nedeniyle yapılan basın açıklamasında şu ifadeye yer verilmişti:

“Tam da bugünlerde, Ortadoğu başta olmak üzere, gerginlikleri turandıranların, bir yandan geliştirilmiş konvansiyonel silahlarının saha

nükleer sızıntıyı ve ucuz atlatmayı (near miss) topluma açıklamadıkları basına yansıdı.

Nükleer karşıtlığının en uzun ve halen örgütlü mücadelesinin sürdürüldüğü NKP, 2000'li yıllardan itibaren nükleer santrallerin bilinen yüksek risk, pahalı sahip olma maliyeti, pahalı enerji maliyeti, çözilemeyen atık sorunu, dışa bağımlılık gibi olumsuzluklarının yanı sıra asimetrik saldırı aracı olabileceğine dikkat çekmeye başladı. Ki bu kuşku/tehlike özellikle Ortadoğu'daki İsrail-İran gerilimi nedeniyle, İsrail tarafından İran'ın nükleer tesislerini yazılımlar üzerinden sabote etmesi ile ilgili basına yansımalar üzerine görünür hale gelmişti.

Gerçek Maliyetler Dikkate Alınmadı

Three Miles Island, Çernobil ve Fukushima kazalarının her biri farklı sebeplerle başlamış ve kontrol dışına çıkmıştı. Bu da nükleer tesis gibi karmaşık ve riskli tesislerin risk hesaplamalarının çok iyi yapılmadığını, bundan öte risk hesaplamalarında, risk gerçekleşmesi durumundaki maliyetlerin de dikkate alınmadığına işaret ediyordu.

testlerini yaptıklarını, bir yandan da nükleer bir tehdidi zaman zaman dile getirdiklerini, özellikle kendileri nükleer silah sahibi olanların, hasımlarının nükleer silahlarını tehlike olarak gördüklerini ibretle izliyoruz. Halen sürmekte olan Ukrayna-Rusya savaşında ve olası başka yerlere sıçraması durumunda, en kritik felaket senaryolarından birisinin de nükleer santrallerin ve/veya nükleer atık depolarının zarar görmesi olduğunu biliyoruz.”

Sanki zaman makinesi ile bir hafta ileri gidip geri gelinmiş ve basın açıklaması yazılmış gibi 11 Ağustos günü Ukrayna-Rusya çatışmaları Zaporijya Nükleer Santrali civarında yoğunlaştığı sırada soğuk durumda olan nükleer santralin soğutma bacalarından birisine dron saldırısı yapıldığı açıklandı. Santral çalışmadığı için korkulan olmadı ancak, Ukrayna-Rusya arasındaki bir diğer çatışma Kursk Nükleer Santrali bölgesinin yakınlarındaydı ve Rusya'nın dünyanın yüreğini ağzına getiren “nükleer doktrinini değiştirebileceği” söylemi ortaya atıldı.

Bütün bu gelişmelerden sonra nükleer santrallerin ülkeler arasındaki soğuk veya sıcak çatışmalarda bir hedef haline getirilmesi durumunda olabilecek gerçekten ürkütücü olabilir. Santral reaktörlerinin büyük depremlere, bombalamaya, terör saldırısına vb. dayanıklı olduğunu iddia etmenin ve gerçekten de dayanıklı olmasının kıymeti harbiyesi kalmamıştır. Çalışan bir nükleer santralin zayıf karnının soğutma kulesi olduğu açığa çıktı. Ayrıca yazılım yoluyla da sabotaj yapılabilir mi, bilmiyoruz ama geçmişte yapılmış olması gene yapılabilir olacağına işaret ediyor.

“Santraller ‘kolay ölüm’ için hedef”

Dünyada faal olarak 440 civarı nükleer santral var ve bugüne kadar kamuoyu tarafından bilinen 3 büyük kaza yaşandı. Şimdi çatışmalı durumlarda kolay hedef olabileceği de görüldü, yani artık nükleer santraller söylendiği gibi sonsuz ve ucuz enerji üretimi için değil kolay ölüm üretimi için birer hedef, yani bir tehdit unsuru. Zaten çok pahalı, riskli, atık sorunlu, dışa bağımlı olan nükleer santrallerin bir de yeni nesil tehdit unsuru olması nükleerden uzak durmak için çok açık bir sebep olmalıdır. Ki, nükleer santral civarında yaşayanlarda ve nükleer santral çalışanlarında kanser oranlarının nükleerden uzak bölgelere göre daha yüksek olduğu bazı istatistiklerde belirtilmektedir.

Her ne kadar bazı uzmanlar nükleer santrallerin yaydığı radyasyonun yaygın kanaatin aksine eşit derecede enerji üreten termik santrallerden 100 kat daha az olduğunu, bir nükleer reaktörün yaydığı yıllık radyasyonun bir muz yediğimizde aldığımız radyasyona eşit olduğunu söyleseler de bu türden açıklamalar halkı ikna etmiyor. Ancak yönetenler bu açıklamalara istatistiklerden daha çok güveniyorlar ve enerji politikalarını bu tür verileri referans göstererek oluşturuyorlar. Ayrıca ülkeler bir muzun yaydığı radyasyonu referans gösterirken, bir yandan da birbirlerini nükleer santraller üzerinden tehdit ediyorlar, bu

gelişkiyi anlamak mümkün değil elbette. İnsanlık dünya ölçeğinde devam eden ve nükleer tehditle bambaşka bir yıkıma neden olabilecek sonuçlarla yüz yüze. Bölgemizde süren savaşlardan ve nükleer tehditlerden “büyük devlet olma” savımızla nasibimizi almayacağımızı iddia etmek büyük bir yanılgı olacaktır. Nükleer santraller açıkça bir savaş tehdidi olarak yanı başımızda ve hatta içimizdedir. Her şey bir delinin bir butona basması ya da nükleer güç tesislerinin veya atık depolama alanlarının saldırıya uğramasına bağlı olacak kadar bıçak sırtındadır.

Türkiye’de yapımı devam eden Akkuyu Nükleer

Güç Santrali’nin macerası 1970’li yıllarda başlamış, 2018 yılında da birinci ünitenin temellerinin atılmasıyla hız kazanmıştır. 2023 yılında 1. güç ünitesi için nükleer yakıtın sahaya getirilmesi ile de yapı nükleer tesis niteliğine büründü.

Akkuyu Nükleer Güç Santrali basında inşaat

aşamasında ortaya çıkan hatalar, çevre katliamı, iş güvenliği ve işçi sağlığı, ÇED raporlarına atılan sahte imzalar, yöneticisinin rüşvetten tutuklanması, deprem, fay hattı ve son olarak bölgeyi yaşanmaz hale getiren kokusuyla gündeme geliyor. 9 Eylül 2024’te Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Alparslan Bayraktar başkanlığındaki heyet Akkuyu Nükleer Güç Santrali (NGS) inşaat sahasını ziyaret etti. Yapımı üstlenen şirketin İnternet sayfasında “Heyet, toplantının ardından devreye alma öncesi başlatma ve ayarlama çalışmalarının devam ettiği 1’inci Ünite’deki reaktör bölümünü ziyaret etti. Bakan Bayraktar inşa halindeki güç ünitelerinin panoramik manzarasını görme imkânı sunan Seyir Tepesi’ne de çıktı.” ifadelerine yer verildi.

Olası bir nükleer faciada ne Bakanın manzarayı izlediği seyir terası ne de panoramik bir manzara kalmayacağını ısrarla yeniden yeniden söylemek istiyoruz. Bu basit bir “istemazuk” serzeniş değil: Bilimsel, teknik, ahlaki ve insani bir gerektir.